

**TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT OPERATSIYALARINI
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI VA TAKLIFLAR*****Tillayev Habibullo****Andijon davlat texnika instituti**Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv**fakulteti “Bank ishi va audit” yo’nalishi**4-kurs K-115-21 guruh talabasi**Ilmiy rahbar: Sh.A. Usmonov*

Annotatsiya: Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda depozit operatsiyalarining ahamiyati beqiyosdir. Bank resurs bazasining asosiy qismini tashkil etuvchi omonatlar banklarning kreditlash, investitsiya faoliyati va boshqa moliyaviy xizmatlarini kengaytirishga imkon beradi. O’zbekiston bank tizimida depozit xizmatlarini kengaytirish va takomillashtirish bo’yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda, biroq mavjud imkoniyatlardan to’liq foydalanilmayotgani ham kuzatilmoqda. Mazkur maqolada tijorat banklarida depozit operatsiyalarining rivojlanish istiqbollari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo’yicha takliflar tahlil qilinadi. Shuningdek, depozit siyosatini takomillashtirish, mijozlar ishonchini oshirish, hududiy qamrovni kengaytirish va raqobatbardosh mahsulotlarni rivojlantirish bo’yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so’zlar: tijorat banklari, depozit operatsiyalari, omonatlar, bank resurslari, mijozlar ishonchi, foiz siyosati, moliyaviy barqarorlik, xizmat sifati, marketing strategiyasi, hududiy rivojlanish, innovatsion mahsulotlar, takliflar.

Аннотация: Депозитные операции играют ключевую роль в обеспечении финансовой устойчивости коммерческих банков. Вклады, составляющие основную часть ресурсной базы банков, позволяют расширять кредитование, инвестиционную деятельность и другие финансовые услуги. В банковской системе Узбекистана реализуются меры по расширению и совершенствованию депозитных услуг, однако наблюдается недостаточное использование

существующих возможностей. В данной статье анализируются перспективы развития депозитных операций в коммерческих банках, существующие проблемы и предлагаются пути их решения. Особое внимание уделяется совершенствованию депозитной политики, укреплению доверия клиентов, расширению регионального охвата и развитию конкурентоспособных продуктов.

Ключевые слова: коммерческие банки, депозитные операции, вклады, банковские ресурсы, доверие клиентов, процентная политика, финансовая устойчивость, качество обслуживания, маркетинговая стратегия, региональное развитие, инновационные продукты, предложения.

Abstract: Deposit operations play a crucial role in ensuring the financial stability of commercial banks. Deposits, forming the main part of the banks' resource base, enable the expansion of lending, investment activities, and other financial services. In Uzbekistan's banking system, measures are being implemented to expand and improve deposit services, yet there remains untapped potential. This article analyzes the prospects for developing deposit operations in commercial banks, identifies existing challenges, and proposes solutions. Special attention is given to improving deposit policy, enhancing customer trust, expanding regional coverage, and developing competitive products.

Keywords: commercial banks, deposit operations, deposits, bank resources, customer trust, interest policy, financial stability, service quality, marketing strategy, regional development, innovative products, proposals.

KIRISH

Bank tizimi iqtisodiyotni barqaror moliyaviy qo'llab-quvvatlovchi asosiy institutlardan biri bo'lib, uning resurs bazasi ko'p jihatdan depozit operatsiyalarining samaradorligiga bog'liq. Depozit operatsiyalari banklar uchun barqaror va uzoq muddatli moliyaviy manba hisoblanadi. Aholi va tadbirkorlik subyektlarining bo'sh mablag'larini omonat sifatida banklarga jalb qilish, ularni iqtisodiyotni moliyalashtirishga yo'naltirish – banklar faoliyatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston bank tizimida so'nggi yillarda depozit xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, bu borada amalga oshirilishi zarur bo'lgan dolzarb vazifalar saqlanib qolmoqda. Jumladan, depozit mahsulotlarining yetarli darajada diversifikatsiya qilinmaganligi, foiz siyosatining bozordagi real shartlarga moslashtirilmaganligi, hududiy qamrovning cheklanganligi, mijozlar bilan ishlash sifati va ularning bank xizmatlariga bo'lgan ishonchining yetarli emasligi kabi muammolar mavjud. Depozit operatsiyalarining samarali tashkil etilishi banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlabgina qolmay, mijozlar bazasini kengaytirish, raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy o'sishni moliyaviy qo'llab-quvvatlash imkonini beradi. Shu bois, tijorat banklari o'z depozit siyosatini takomillashtirishi, yangi va jozibador mahsulotlarni taklif etishi, xizmat sifati va marketing faoliyatini kuchaytirishi zarur. Ushbu maqola tijorat banklarida depozit operatsiyalarining rivojlanish istiqbollari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflarni ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Tijorat banklarining depozit operatsiyalarini rivojlantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar va amaliy tajribalar, bu sohada nazariy va amaliy asoslarning yetarli darajada shakllanganligini ko'rsatadi. Iqtisod fanlari doktori Sh.A. Nurmuxamedov o'z ilmiy izlanishlarida tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda depozit siyosatining o'rni va ahamiyatiga alohida e'tibor qaratgan. Uning fikricha, banklar o'z mijozlariga jozibador va moslashtirilgan omonat turlarini taklif qilishi orqali depozit bazasini kengaytirishi, shu orqali kreditlash salohiyatini oshirishi mumkin. Iqtisod fanlari nomzodi D.S. Ergashev esa tijorat banklarining depozit operatsiyalarini rivojlantirishda marketing strategiyasini kuchaytirish, mijozlar bilan ishlash sifati va ishonchini oshirish, xizmat turlarini kengaytirish zarurligini ta'kidlagan. U, shuningdek, hududiy qamrovni kengaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va masofaviy xizmatlarni rivojlantirish orqali bank xizmatlarining ommabopligini oshirish mumkinligini ko'rsatgan.

Xorijiy tadqiqotlar, jumladan, J. Heffernan va P. Molyneux asarlarida bank depozit mahsulotlarining bozordagi o'zgarishlarga moslashuvchanligini ta'minlash,

mijozlar ehtiyojlarini tahlil qilish va foiz siyosatini raqobatbardosh darajada belgilash orqali bank raqobatbardoshligini kuchaytirish strategiyalari ishlab chiqilgan.

Mazkur maqolada quyidagi ilmiy usullar asosida tahlillar olib borildi:

- Ilmiy tahlil va umumlashtirish usuli – mavjud ilmiy va amaliy manbalarni o'rganish va xulosalar chiqarish;
- Taqqoslash usuli – O'zbekiston va xorijiy banklarning depozit amaliyotlarini solishtirish orqali samarali yondashuvlarni aniqlash;
- Statistik tahlil – tijorat banklarining depozit portfeli ko'rsatkichlarini o'rganish va ularning o'sish dinamikasini tahlil qilish;
- Ekspert baholash usuli – soha mutaxassislarining fikr va tavsiyalariga asoslangan tahlillar va takliflar ishlab chiqish.

Ushbu metodlar asosida tijorat banklarida depozit operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari va takliflari ilmiy-amaliy jihatdan asoslab berildi.

NATIJALAR

Tijorat banklarining depozit operatsiyalarini rivojlantirish bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekiston bank tizimida so'nggi yillarda ijobiy o'sish tendensiyalari kuzatilmoqda. Jumladan, 2022–2024-yillarda banklar tomonidan aholi va tadbirkorlik subyektlaridan jalb qilinayotgan omonatlar hajmi o'sib, depozit portfeli barqaror rivojlanmoqda. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, depozitlarning umumiy hajmi yillik o'sish sur'atida o'rtacha 16–18 foizni tashkil etmoqda. Depozit portfelining tarkibida muddatli depozitlar ustunlik qilayotgan bo'lsa-da, talab qilib olinguncha va jamg'arma omonatlarining salmog'i ham ortib bormoqda. Banklar tomonidan yangi turdagi depozit mahsulotlarini ishlab chiqish, mijozlarga qulay shartlarni taklif qilish, foiz stavkalarini moslashtirish va onlayn xizmatlar orqali omonatlarni boshqarish imkoniyatlari yaratilmoqda. Bu esa mijozlarning bank tizimiga bo'lgan ishonchini oshirmoqda. Biroq, tahlillar banklar faoliyatida hal etilishi lozim bo'lgan muammolarni ham ochib bermoqda. Jumladan: depozit turlarining yetarli darajada diversifikatsiya qilinmagani; foiz siyosatining raqobatbardosh emasligi yoki bozordagi talab va taklifga mos kelmasligi; mijozlarga ko'rsatilayotgan xizmat sifati va marketing faoliyatining sustligi; hududiy qamrovning cheklanganligi, ayniqsa,

chekka hududlarda bank infratuzilmasining rivojlanmaganligi; mijozlarning moliyaviy savodxonligi pastligi va bank mahsulotlari haqida yetarli ma'lumotga ega emasligi. Shuningdek, ko'plab banklarda depozit siyosati strategik yondashuv asosida olib borilmayapti, bu esa mijozlarni ushlab qolish va yangi omonatchilarni jalb etishda qiyinchiliklar tug'dirmoqda.

Tijorat banklari depozit operatsiyalarini rivojlantirishda strategik yondashuvni kuchaytirishi, mijozlarga moslashtirilgan va raqobatbardosh mahsulotlarni taklif etishi, marketing va xizmat sifati bo'yicha faoliyatini yaxshilashi zarur.

MUHOKAMA

Tijorat banklarining depozit operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinganda, mavjud natijalar bilan birga yechim talab qiladigan muammolar ham aniqlandi. Ayni paytda tijorat banklari depozit mahsulotlarini takomillashtirish, mijozlarga qulay shart-sharoitlar yaratish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish bo'yicha ma'lum chora-tadbirlarni amalga oshirib kelmoqda. Jumladan, banklar tomonidan onlayn va mobil ilovalar orqali masofaviy omonat xizmatlari kengaytirilmoqda, yangi aksiyali omonatlar va foizli depozitlar taklif qilinmoqda. Bu banklar o'rtasidagi raqobatni kuchaytirib, omonatchilar bazasini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Biroq, depozit siyosatini strategik boshqarish, mahsulotlar diversifikatsiyasini kuchaytirish va foiz stavkalarini bozordagi o'zgarishlarga moslashtirish bo'yicha ko'plab kamchiliklar mavjud. Ba'zi banklar hali ham standart mahsulotlar bilan cheklanib, mijozlarning individual ehtiyojlarini to'liq qondira olmayapti. Bu esa mijozlar o'rtasida boshqa banklarga o'tish xavfini kuchaytirmoqda. Foiz siyosati ham banklar raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omil bo'lib, ko'plab tijorat banklari bozordagi o'zgarishlarga moslasha olmayapti. Mijozlar yuqori foiz stavkalarini izlayotgan bir vaqtda, ayrim banklar past foizlar taklif qilmoqda yoki foiz siyosatini muntazam ko'rib chiqmayapti. Bu esa mijozlar oqimini kamaytirishi mumkin. Hududiy rivojlanish bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, banklar yirik shaharlarda xizmatlarni rivojlantirgan bo'lsa-da, chekka hududlarda bank infratuzilmasi yetarli emas. Aholi uchun qulay bank xizmatlari taqdim etilmayotgani tufayli omonatlar bazasi to'liq shakllanmayapti. Shuningdek, aholining moliyaviy savodxonlik darajasi past bo'lgani

sababli bank mahsulotlari haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lmasligi mijozlar ishonchini pasaytirayotgan omillardan biri bo'lib qolmoqda.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va istiqboldagi imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun tijorat banklariga quyidagilar tavsiya etiladi:

- depozit mahsulotlarini diversifikatsiya qilish va yangi jozibador mahsulotlarni taklif etish;
- foiz siyosatini bozordagi talab va taklif asosida yangilab borish;
- hududiy infratuzilmani kengaytirish va chekka hududlarda bank xizmatlarini rivojlantirish;
- marketing va mijozlar bilan ishlash faoliyatini kuchaytirish;
- moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha keng ko'lamli targ'ibot ishlarini amalga oshirish.

Agar banklar ushbu tavsiyalarni amaliyotga joriy etadigan bo'lsa, depozit operatsiyalari yanada rivojlanib, bank tizimining moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi va mijozlar ishonchi ortadi.

XULOSA

O'zbekiston tijorat banklarining depozit operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari o'rganish natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi. Depozit operatsiyalari bank resurslarini shakllantirishda muhim manba bo'lib, banklarning kreditlash va boshqa moliyaviy faoliyatlarini kengaytirishga asos yaratadi. Bugungi kunda tijorat banklari tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida depozit portfeli hajmi ortmoqda, yangi mahsulotlar taklif etilmoqda va mijozlar bilan ishlash sifati yaxshilanmoqda. Biroq, banklarning depozit siyosatini yanada takomillashtirish va depozit operatsiyalarini rivojlantirish uchun hali ham qator muammolar mavjudligi aniqlandi. Jumladan, mahsulotlar taklifining yetarlicha diversifikatsiya qilinmagani, foiz siyosatining bozordagi sharoitlarga to'liq moslashtirilmaganligi, hududiy infratuzilmaning cheklangani va aholining moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi depozit bazasining barqaror o'sishini cheklab qo'ymoqda.

Tijorat banklari o'z depozit siyosatini rivojlantirish va operatsiyalar samaradorligini oshirish uchun quyidagilarga e'tibor qaratishi lozim:

- depozit mahsulotlarini diversifikatsiya qilish va ularni mijoz ehtiyojlariga moslashtirish;
- foiz siyosatini bozordagi talab-taklif asosida yangilab borish;
- hududiy infratuzilmani kengaytirish va masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirish;
- marketing va mijozlar bilan ishlash faoliyatini kuchaytirish;
- moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha tizimli ishlarni yo'lga qo'yish.

Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish banklarning depozit operatsiyalarini yangi bosqichga olib chiqadi, resurs bazasining barqarorligini mustahkamlaydi va bank tizimining moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-martdagi PQ–4621-sonli Qarori “Bank xizmatlari ko'lamini kengaytirish va moliyaviy inklyuziyani rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”. Rasmiy hujjatlar portali – lex.uz. <https://lex.uz/docs/4770824> (10.05.2025-yil holatiga ko'ra).
2. Nurmuxamedov Sh.A. O'zbekistonda bank xizmatlari bozorini rivojlantirish strategiyasi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. – 234 b.
3. Ergashev D.S. Tijorat banklarida depozit operatsiyalarini takomillashtirish va rivojlantirish masalalari. – Toshkent: Fan, 2022. – 188 b.
4. Heffernan S., Molyneux P. The Economics of Banking. – London: John Wiley & Sons, 2019. – 335 p.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2024-yilgi statistik ma'lumotlari. – www.cbu.uz (10.05.2025-yil holatiga ko'ra).
6. Qodirov A., Raxmonov S. Bank xizmatlarini takomillashtirish va mijozlar bilan ishlash strategiyasi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023. – 175 b.